

Павлова Тетяна Сергіївна,
науковий співробітник
відділу початкової освіти ім. О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
tetpav@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОСТІ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Ключові слова: емоційність, молодший школяр, педагогічні умови, інтегрований курс «Я досліджую світ».

Зміна пріоритетів в освіті висуває на чільне місце проблему врахування можливостей учнів, їхніх потреб, інтересів, емоційних станів. Джерелом і засобом досягнення цієї мети є створення розвивального середовища, стиль навчального спілкування, включення кожного учня в процес пізнання з метою самовираження, творчості, досягнення успіху.

Особливо це важливо в молодшому шкільному віці, який визнано не лише сензитивним для інтелектуального розвитку, але й «золотим часом емоційного життя». Культура вияву емоцій в сфері специфічної діяльності молодшого школяра поступово стає показником не лише сформованості пізнавальних процесів, але, що важливо, характеристикою особистості в детермінації її соціального розвитку, модальності зв'язків з навколишнім світом.

Водночас зазначимо, що емоційний фактор в освітньому процесі початкової школи задіяний поки що недостатньо. Натомість, саме почуття можуть компенсувати навчальні навантаження, мотивувати сприйнятливість до виховних впливів, закріплювати навички соціально-виправданої поведінки.

Спираючись на віковий контекст відомий вчений Костюк Г.С. так визначає розвиток емоційної сфери: «Від народження в дитини є елементарні безумовно-рефлекторні емоції (задоволення, страх, гнів), пов'язані з її органічними потребами у теплі, їжі, захисті, русі. Її емоційний розвиток далі виявляється у виникненні емоцій умовно-рефлекторно походження, розширені кола об'єктів, які їх викликають, появі нових емоцій і почуттів, пов'язаних із становленням вторинних специфічно людських потреб», - серед них потреби у пізнанні навколишнього світу, у спілкуванні з іншими людьми, у навчанні, у праці, творчій діяльності [1, с. 72-73].

Останнім часом набуває актуальності розширене розуміння вияву емоцій як «розумних емоцій» (Носенко Е.Л.), «когнітивних» (Савченко О.), «емоційний інтелект» (Гоулман Д.). Визначення цього поняття ґрунтується на аналізі здатності людини розуміти витоки власних емоцій та емоцій інших людей, адекватно співвідносити їх з внутрішніми або зовнішніми чинниками, контролювати і регулювати емоційні вияви у поведінці,

мотивувати себе на активну діяльність, спрямовану на досягнення цілей [2, с. 82-83].

Дослідники емоційного реагування учнів відзначають, що вони нерідко трактуються педагогами як порушення дисципліни, тому важливо в навчальному процесі адекватно реагувати на вияви почуттів. Аналіз наукового фонду напрацювань дозволяє стверджувати, що найбільш дослідженими є питання забезпечення емоційності на уроках літературного читання, мови. Водночас інтегрований курс «Я досліджую світ», інваріантної частини навчального плану початкової школи, надає можливості для формування почуттєвої сфери молодших школярів.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» ґрунтується на таких принципах організації фактичного матеріалу:

- принцип здійснення зв'язку змісту з навколишнім життям. Йому відводиться в координатах компетентнісного підходу особливо важливе місце, тому що обмеженість життєвого досвіду дітей вимагає постійного залучення й аналізу життєвих вражень, використання набутого досвіду в різноманітних умовах;

- принцип забезпечення емоційності в засвоєнні навчального матеріалу передбачає виклик і зміцнення різноманітних проявів емоцій у процесі засвоєння змісту, реалізацію почуття у вчинках, у діяльності;

- принцип активності і самостійності учнів в оволодінні програмним матеріалом є основою для забезпечення свідомості засвоєння змісту, доцільності організації елементарної пошукової діяльності [3, с. 18-20].

Учена Савченко О.Я., узагальнюючи евристичний потенціал різних галузей щодо емоційного збагачення навчання, визначає ефективність таких педагогічних умов: «емоційна насиченість навчального матеріалу та обраних методів, незвичність способу постановки завдання, чіткість, динамічність переходу від одного виду роботи до іншого, вчасний перехід від пояснення до практичних дій учнів» [4, с. 165].

На основі монографічних спостережень, консультацій з учителями було розроблено і апробовано пізнавальні завдання, спрямовані на усвідомлення учнями емоцій, емпатію у спілкуванні з іншими. Для прикладу: Ти буваєш веселим або сумним, роздратованим або спокійним, тобі радісно або ти плачеш. Усе це — твої почуття. Почуття завжди мають причину. Що відчувають діти, зображені на малюнках? Чому? Наведи приклади зі свого досвіду, коли ти відчував/ відчувала те ж саме [5, с. 14-15].

Отже, цілеспрямоване використання засобів впливу на учнів сприяє розвитку їхньої природної емоційності, забезпеченню активності у вияві почуттів, зокрема інтелектуальних, стимулює позитивне ставлення до навчальної діяльності.

Література

1. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Рад.шк., 1989. С. 72-73.
2. Носенко Е.Л. Емоційний інтелект як психологічна передумова оптимального функціонування людини: стан і перспективи впровадження проблеми. Київ : Педагогічна думка, 2007. С. 82-83.
3. Бібік Н.М. Соціалізація молодших школярів у взаємозв'язку урочної і позаурочної діяльності: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. С. 18-20
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ : Абрис, 1997, С. 165.
5. Бібік Н.М. Я досліджую світ: підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.): Ч. 2 / Н.М. Бібік, Г.П. Бондарчук. Харків : Ранок, 2018. С.14-15.